

Nr 297.

Av herr **Andersson** i Igelboda m. fl., om anslag för bidrag till vatten- och avloppsledningsanläggningar.

I underdånig skrivelse den 27 september 1938 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgivit förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1939/1940, avseende vissa delar av styrelsens verksamhetsområde, och därvid bl. a. föreslagit, att till bidrag till vatten- och avloppsledningsanläggningar måtte anvisas ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid i statsverkspropositionen icke upptagit detta förslag.

De skäl, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört i nämnda skrivelse, varav transumt här bifogas, måste anses vara synnerligen vägande och i och för sig fullt motivera det föreslagna anslaget. Styrelsen anför däri bl. a. följande:

»Frågan om slutna samhällens tillgodoseende med moderna anläggningar för vatten och avlopp har numera i hög grad aktualiserats genom den ökade förorening av sjöar och vattendrag, som blivit en följd av industriens och samhällenas utveckling. På grund härav har nämligen faran för allvarliga sanitära olägenheter väsentligen stegrats samtidigt som samhällenas vattenförsörjning komplicerats. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra om, att Kungl. Maj:t år 1936 funnit anledning att genom tillkallade sakkunniga låta verkställa utredning av frågan om lagstiftning rörande åtgärder bland annat för att förhindra förorening av vatten och luft.

Andra faktorer, vilka utgöra en följd av den allmänna utvecklingen och den höjda levnadsstandarden, bidra tvivelsutan även att aktualisera här berörda spörsmål. Ökade hygieniska krav medföra sålunda ett alltmera växande behov i fråga om ett samhälles vattenförsörjning, såväl kvalitativt som kvantitativt. Den rationalisering av arbetet såväl i hushållet som på arbetsplatsen, vilken den allmänna utvecklingen framtvingat, kräver vidare numera en bekvämare tillgång till vatten än vad tidigare varit fallet.

Det torde vara ställt utom allt tvivel, att här förevarande fråga är av största vikt och betydelse för landet i dess helhet samt att statens medverkan till ändamålsenlig lösning därav såväl som ingripande i reglerande syfte är påkallad. Behovet av åtgärder i sistberörda avseende torde sannolikt komma att i framtiden göra sig än mera gällande.»

Styrelsen omnämner vidare, att under de senaste 5 budgetåren betydande belopp av statsmedel utgått till vatten- och avloppsledningsanläggningar i samband med de statliga stödåtgärderna för arbetslöshetens avhjälpande. Dyliga anläggningar hava sålunda utförts dels såsom reservarbeten, dels såsom beredskapsarbeten. De bidrag av statsmedel, som härvid ifrågakommit, hava emellertid endast avsett anläggningar, belägna inom landsdelar med större arbetslöshet. Till anläggningar inom övriga delar av landet

hava statsbidrag däremot ej kunnat erhållas, ehuru behovet därav i huvudsak torde vara lika stort i den ena landsändan som i den andra. Många samhällen, som ej lida av större arbetslöshet men vilka dock sakna möjlighet att enbart med egna resurser utbygga erforderliga vatten- och avloppsledningar, kunna sålunda ej komma i åtnjutande av statens medverkan därtill. På grund av dylika anläggningars stora samhällshygieniska betydelse synas likväl starkt vägande skäl föreligga för att även samhällen, tillhörande sistnämnda kategori, beredas möjlighet att vid trängande behov erhålla statsbidrag av här ifrågavarande slag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen under sjätte huvudtiteln till en ny anslagspost: Bidrag till vatten- och avloppsledningsanläggningar, för budgetåret 1939/1940 måtte anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor att disponeras enligt i huvudsak likartade bestämmelser, som gälla för bidrag från anslagen till hamnar och farleder, med de kompletteringar därav, som Kungl. Maj:t kan finna för gott att fastställa.

Stockholm den 23 januari 1939.

Martin Andersson,
Igelboda.

Otto Wallén.

R. Lundqvist.

Nils Flyg.

Bilaga.

VÄG- OCH VATTENBYGGNADS-
STYRELSEN.

Transumt.

Till Konungen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får härmed i underdånighet framlägga beräkning över för budgetåret 1939/40 erforderliga anslag till dels hamnar och farleder, dels vatten- och avloppsledningsanläggningar.

Vatten- och avloppsledningsanläggningar.

Utbyggandet av anläggningar för vattenförsörjning samt avloppsledningar har sedan länge ingått såsom en nödvändig faktor för våra städers och stadsliknande samhällens fortbestånd och utveckling. Då de egentliga stadsområdena i allmänhet haft tätbebyggda kvarter med ofta nog högbebyggelse, hava rörnätens längd i förhållande till antalet hushåll blivit jämförelsevis liten. Kostnaderna för dylika anläggningar hava därför vanligen utan större svårigheter varit överkomliga för vederbörande samhällen. Bebyggandet av mer eller mindre vidsträckt ytterområden med glesare bebyggelse, som under senare tid ägt rum i allt större omfattning inom ett flertal städer, har visserligen krävt en väsentligt större längd av rörnät per hushåll räknat. Utförandet av dessa yttre ledningsnät har emellertid kunnat ske i mån av bebyggelsens fortskridande och i regel genom direkt anslutning till de befintliga inre ledningsnäten. Kostnaden för utvidningen inom ytterområdena har därför i allmänhet ej heller varit alltför betungande för städernas ekonomi.

Bidrag till vatten- och avloppsledningsanläggningar.

Vid nyare samhällsbildningar saknas däremot i regel den tätbebyggda stadskärnan. I dessa fall tillämpas dessutom det fristående byggnadssättet nästan undantagslöst över hela det planerade området, möjligen med undantag för ett fåtal sammanbyggda byggnader i samhällets affärscentrum. Vatten- och avloppsledningsanläggningar inom här åsyftade samhällen kräva ofta mycket omfattande rörnät, vilkas utförande redan vid gynnsamma markförhållanden överstiga ett nytt samhälles merendels svaga ekonomiska bärkraft. Består marken därtill i större omfattning av hårdare jordlager och berg, har ett dylikt samhälle — särskilt i Norrland med där erforderliga stora rörledningsdjup — i regel ingen utsikt att med egna medel inom överskådlig tid kunna utbygga för vatten och avlopp behövliga anläggningar, och i saknad av sådana förlorar samhället vanligen en viktig förutsättning för livsduglighet och utveckling.

En speciell kategori av bostadsområden, där vatten- och avloppsledningar ofta äro behövliga för avhjälpande av sanitära olägenheter, utgöra de bostadskonglomerat, som inom socknens ram och administration vuxit fram kring större industricentra. Befolkningen inom dessa områden saknar egen samhällsbildning och äger ringa möjlighet att ombesörja utbyggandet av vatten- och avloppsanläggningar inom vederbörande områden.

Vattenledningsanläggningar omfatta dels anordningar för råvattnets anskaffande (grundvattenbrunnar eller intagsanordningar i vattendrag och sjöar), dels — där så erfordras — anordningar för råvattnets rening i syfte att göra det ur kemisk och bakteriologisk synpunkt lämpligt såsom hushållsvatten (vattenreningsverk) samt dels anordningar för vattnets distribution (pumpstationer, reservoarer, huvudledningar och servisledningar).

Med införandet av vattenledningar följer nästan undantagslöst behovet av avloppsledningsanläggningar. En dylik avser i enklaste fall enbart avloppsvätskans avledande medelst självtryck genom avloppsledningar till närmaste hav, sjö eller vattendrag. I andra fall kan detta endast ske genom pumpning, varvid avloppspumpstationer tillkomma. Genom avloppsvätskans utsläppande i sjöar och vattendrag, förorenas emellertid dessa ofta så starkt, att en rening av avloppsvätskan dessförinnan måste vidtagas. Detta blir särskilt förhållandet, när vederbörande vattendrag eller sjö utnyttjas såsom vattentäkt för vattenledningsanläggningar. I dylika fall tillkomma därför även anordningar för avloppsvätskans rening (kloakreningsverk).

Frågan om slutna samhällens tillgodoseende med moderna anläggningar för vatten och avlopp har numera i hög grad aktualiserats genom den ökade förorening av sjöar och vattendrag, som blivit en följd av industriens och samhällenas utveckling. På grund härav har nämligen faran för allvarliga sanitära olägenheter väsentligt stegrats samtidigt som samhällenas vattenförsörjning komplicerats. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra om, att Kungl. Maj:t år 1936 funnit anledning att genom tillkallade sakkunniga låta verkställa utredning av frågan om lagstiftning rörande åtgärder bland annat för att förhindra förorening av vatten och luft.

Andra faktorer, vilka utgöra en följd av den allmänna utvecklingen och den höjda levnadsstandarden, bidraga tvevelsutän även att aktualisera här berörda spörsmål. Ökade hygieniska krav medföra sålunda ett alltmera växande behov i fråga om ett samhälles vattenförsörjning, såväl kvalitativt som kvantitativt. Den rationalisering av arbetet såväl i hushållet som på arbetsplatsen, vilken den allmänna utvecklingen framtingat, kräver vidare numera en bekvämare tillgång till vatten än vad tidigare varit fallet.

Det torde vara ställt utom allt tvivel, att här förevarande fråga är av största vikt och betydelse för landet i dess helhet samt att statens medverkan till ändamålsenlig lösning därav såväl som ingripande i reglerande syfte är påkallad. Behovet av åtgärder i sistberörda avseende torde sannolikt komma att i framtiden göra sig än mera gällande.

Betydelsen av att utvecklingen beträffande här ifrågakommande slag av anläggningar bringas att följa ändamålsenliga riktlinjer, innan möjligheterna därtill förutsitts eller försvårats, bör i detta sammanhang ej heller förbises. Med den kontroll i fråga om anläggningarnas planerande och utförande i första rummet ävensom deras framtida skötsel och underhåll, som följer med statens medverkan till anläggningarnas finansiering — även om denna i många fall måste begränsas till en mindre del av kostnaden — torde betryggande garantier för en ändamålsenlig utveckling kunna erhållas.

Ofta kan vattenförsörjningen inom ett flertal närliggande samhällen ordnas på ett tekniskt och ekonomiskt fördelaktigare sätt, därest planläggning och utförande av erforderliga anläggningar verkställas gemensamt för ett större distrikt. Betydelsen av statens medverkan i dylika fall torde ligga i öppen dag.

Vad slutligen beträffar anläggningar till förebyggande av förorening av vattnet i sjöar och vattendrag, varom lagstiftning torde vara att förvänta, synes statens medverkan till desammas utförande i många fall bliva ofrånkomlig.

I samband med de statliga stödåtgärderna för arbetslöshetens avhjälpande hava betydande belopp av statsmedel under de senaste 5 budgetåren utgått till vatten- och avloppsledningsanläggningar. Under nämnda tid hava dylika anläggningar sålunda utförts såsom reservarbeten för en totalkostnad av omkring 30 miljoner kronor (vartill statsbidrag utgått med omkring 13.5 miljoner kronor) och såsom beredskapsarbeten för en totalkostnad av om-

kring 5.5 miljoner kronor (vartill statsbidrag utgått med omkring 3.3 miljoner kronor). För närvarande äro under utförande såsom beredskapsarbeten 18 dylika anläggningar för en beräknad kostnad av sammanlagt omkring 4 miljoner kronor, vartill statsbidrag beviljats med omkring 2.5 miljoner kronor; därjämte pågå ett antal anläggningar utförda såsom reservarbeten. Under den senaste femårsperioden har såunda till anläggningar av ifrågavarande slag utgått statsbidrag med omkring 3.36 miljoner kronor i genomsnitt per år, varav till reservarbeten 2.7 och till beredskapsarbeten 0.66 miljoner kronor. Under den senare delen av perioden i fråga har omfattningen av såsom reservarbeten utförda anläggningar emellertid minskat, medan antalet av såsom beredskapsarbeten utförda sådana ökat. Under budgetåret 1937/1938 har Kungl. Maj:t sålunda medgivit, att från reservationsanslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten finge utgå bidrag med sammanlagt omkring 2 miljoner kronor, varav omkring 1.5 miljoner kronor ställts till förfogande under samma budgetår.

Här nämnda statsbidrag hava emellertid enbart avsett anläggningar, belägna inom landsdelar med stor arbetslöshet. Till anläggningar inom övriga delar av landet hava statsbidrag däremot ej kunnat erhållas, ehuru behovet därav i huvudsak torde vara lika stort i den ena landsändan som den andra. Många samhällen, som ej lida av större arbetslöshet men vilka dock sakna möjlighet att enbart med egna resurser utbygga erforderliga vatten- och avloppsledningar, kunna sålunda ej komma i åtnjutande av statens medverkan därtill. På grund av dylika anläggningars stora samhällshygieniska betydelse synas likväl starkt vägande skäl föreligga för att även samhällen, tillhörande sistnämnda kategori, beredas möjlighet att vid trängande behov erhålla statsbidrag av här ifrågavarande slag. Styrelsen finner sig därför böra föreslå, att tills vidare årligen anvisas ett särskilt reservationsanslag till bidrag till byggande av vatten- och avloppsledningsanläggningar samt att detta anslag för budgetåret 1939/1940 upptages till 500,000 kronor. Dylika anläggningar kräva i allmänhet betydande kostnader; inom ramen för det föreslagna anslagsbeloppet kunna därför endast inrymmas statsbidrag av relativt begränsad storlek. Anslaget kommer dock att i viss mån medföra likformighet mellan skilda delar av landet i fråga om möjligheten att komma i åtnjutande av statens medverkan i förevarande avseende. Därtill torde anslaget, av skäl som förut angivits, komma att bidraga till ökandet av möjligheterna att bringa utvecklingen inom här berörda område att följa ändamålsenliga riktlinjer — en omständighet, som i och för sig får tillmätas stort värde.

I detta sammanhang torde vidare frågan om projekteringen av vatten- och avloppsledningsanläggningar förtjäna beaktande. Vid dylik projektering måste stora krav ställas på förslagsställaren i vad avser fackkunskap och omdöme. Misstag i ena eller andra avseendet kunna nämligen ofta medföra allvarliga konsekvenser. För ernåendet av den ur teknisk och ekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga lösningen med avseende på såväl planläggning som detaljutformning av en ifrågasatt anläggning erfordras därtill ofta mycket ingående förberedande undersökningar samt omfattande utredningar med prövning av olika alternativa möjligheter. Projekteringen av ifrågavarande slag av anläggningar ställer sig därför i allmänhet relativt dyrbar. Det ligger därför i sakens natur, att ekonomiskt mindre bärkraftiga samhällen ställa sig tveksamma inför de jämförelsevis stora kapitalutlägg, som ett vederhäftigt projekteringsarbete betingar.

Med hänsyn härtill finner styrelsen det vara av största vikt, att statsbidrag kunna erhållas förutom till utförande av vatten- och avloppsledningsanläggningar även till desamma projektering. Det är sålunda önskvärt, att

kostnaden för projekteringen får inräknas i den statsbidragsberättigade kostnaden för dylikt företag, såsom enligt gällande bestämmelser må äga rum i fråga om statsunderstödda hamn- och farledsföretag. Projekteringen förutsättes ske genom av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen behörighetsförklarade personer.

Styrelsen finner sig i detta sammanhang även böra framhålla vikten av att betryggande tillsyn ordnas beträffande skötsel och underhåll av anläggningar, sedan de fullbordats. Behovet av sådan tillsyn har tillfullo styrkts genom erfarenheten från de vattenledningsanläggningar, som redan utförts med bidrag av statsmedel. För ordnande av denna fråga synes beträffande anläggningar av förevarande slag, till vilka utgått statsbidrag, statlig tillsyn böra ordnas ej blott i vad avser anläggningarnas utförande utan även deras framtida skötsel och underhåll. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag till dylik anläggning torde därför böra uppställas skyldighet för vederbörande kommun eller samhälle att lämna betryggande garantier för säkerställandet av anläggningens rätta skötsel och underhåll. Liksom redan är fallet beträffande statsbidrag till hamnar, torde statsbidrag till här ifrågasvarande slag av anläggningar ävenledes böra regleras genom särskilda bestämmelser. Dessa synas i huvudsak böra överensstämma med för bidrag från anslaget till handelshamnar och farleder gällande bestämmelser.

Under åberopande av vad sålunda anförts får styrelsen i underdånighet hemställa,

att till bidrag till vatten- och avloppsledningsanläggningar för budgetåret 1939/1940 anvisas ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Stockholm den 27 september 1938.

Underdånigst

Nils Bolinder.

Sven Stenberg.